

CZU:821.135.1-1(478+477).09+81'255.4

ORCID:0000-0003-4374-2154

Dumitru APETRI

Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)

RECEPTAREA POEZIEI ROMÂNEȘTI DIN REPUBLICA MOLDOVA ȘI REGIUNEA CERNĂUȚI ÎN UCRAINA PRIN TRADUCERI: ASPECTUL SELECTĂRII

The receiving of the Romanian poetry of the Republic of Moldova and the region Cernăuți in Ukraine: the selection aspect

Abstract: The article „Receiving the Romanian poetry from the Republic of Moldova and region Cernăuți in Ukraine by translations: a selection aspect” contains meditation substandard process that has taken place in the last even decades. The phenomenon is investigated through the prism of the selection criteria of the works. The total volume of interpretations (16 books belonging to some poets and 3 anthological collections) is considered a positive and salutary factor, but then on-existence of the poetic creation made until the 50s of the last century leaves the impression, emphasizes the author, of a lack of tradition and continuity within the donor literary context – a fact that does not correspond to reality. The article is accompanied by an analytical bibliography of translations.

Keywords: translations, selection, reception, contribution, offering.

Rezumat: Articolul „Receptarea poeziei românești din R. Moldova și regiunea Cernăuți în Ucraina prin traduceri: aspectul selectării” conține meditații asupra procesului indicat care s-a produs în ultimele șapte decenii. Fenomenul este investigat prin prisma criteriilor de selectare a operelor. Volumul total de tălmăciri (16 cărți care aparțin unor poeți și 3 culegeri antologice) este considerat ca factor pozitiv și salutar, dar inexistența creației poetice înfăptuite până în anii '50 ai secolului trecut lasă impresia, accentuează autorul, de lipsă a unei tradiții și continuități în cadrul contextului literar donator – fapt care nu corespunde realității. Articolul e însoțit de o bibliografie analitică a traducerilor.

Cuvinte-cheie: traduceri, selecție, receptare, contribuție, aport

În cadrul interacțiunilor literare româno-ucrainene, care s-au produs în ultimele 7 decenii, distingem 4 modalități de promovare/receptare a poeziei și folclorului românesc din Basarabia și regiunea Cernăuți în Ucraina: traducerea artistică, interpretarea critică, reflectarea artistică și reinterpretarea poetică. Dintre acestea cea mai prolifică s-a dovedit a fi **traducerea artistică**.

În total, la etapa actuală avem traduse 20 de cărți de poezie, 30 de proză, 5 de dramaturgie, 7 din creația folclorică verbală și 4 culegeri plurigenuriale, deci,

în total 66 de unități editoriale. Cifra este impunătoare, resursele umane și cele tipografice antrenate în proces au fost solide, dar, privite sub aspectul selectării, acțiunile nu totdeauna au fost reușite.

E bine că printre poeți figurează Grigore Vieru cu 3 plachete: *Curcubeul*, *Coarda colorată* și *Numărătoarea*, destinate vârstei tinere școlare și cu volumul *Mamei* pentru maturi. Este salutară, de asemenea, prezența lui Andrei Lupan cu volumul *Semn bun*, a lui Emilian Bucov cu poemul antologic *Andrieș*, a poezilor Liviu Damian, Vasile Levițchi, Arcadie Suceveanu, Ilie T. Zegrea și Vasile Tărățeanu, dar e regretabilă lipsa a doi clasici basarabeni de origine – Bogdan P.-Hasdeu și Alexe Mateevici, dar și a astfel de nume contemporane precum sunt Nicolae Dabija, Vasile Romanciuc, Petru Cărare, Leonida Lari, Teo Chiriac, Efim Tarlapan ș.a., iar din septentrionul literar e de regretat absența poetului-martir Ilie Motrescu și a poetului Grigore Bostan, creația căruia se impune prin consistență ideatică și substanță umoristică și satirică.

Un anumit număr de creații poetice cuprind și culegerile antologice plurigenuriale (*Молдавія. Збірка творів молдавських радянських письменників. Поезія та проза; Cântecul Moldovei – Пісні Молдавії; Сузір'я, 8-ий випуск: Вірші, оповідання, нариси та статті письменників братньої Молдавії; Голоси Молдавії. Репертуарний збірник: поезія, проза, драматургія, запис одного танца; Молдавські народні пісні: Пісенник*) care au apărut la Kiev între anii 1953-1977, dar acestea vor fi luate în discuție într-un articol aparte.

O privire generală asupra compartimentului de creații poetice, traduse de ucraineni în perioada de timp 1954-2017, scoate în vileag următorul tablou: pe masa cititorului din republica vecină au ajuns 8 plachete ce aparțin poezilor basarabeni semnate de Grigore Vieru, Petrea Darienco, Liviu Damian, Emilian Bucov și Andei Lupan, 5 plachete ale creatorilor de versuri din nordul Bucovinei (Vasile Levițchi, Mircea Lutic, Arcadie Suceveanu, Vasile Tărățeanu) și 3 volume antologice: *Весняні кодри – Codri de primăvară*, 1973, *Молдавська радянська поезія – Poezia moldovenească sovietică*, 1975 și *Збратані ліри – Lire înfrățite*, 1979.

În anii '70 s-au depus câteva eforturi editoriale în scopul de a-i oferi cititorului ucrainean imagini panoramice despre creația versificată românească făurită în spațiile indicate. Volumul *Codrii de primăvară* întrunește rodul literar al tinerilor poeți, antologia *Poezia moldovenească sovietică* inserează opere ale scriitorilor născuți până la război sau în primii lui ani, iar culegerea bilingvă *Lire înfrățite* (în românește și ucrainește) conține texte ale scriitorilor moldoveni dedicate Ucrainei și creații ale condeierilor ucraineni consacrate Moldovei.

Cititorul ucrainean, luând cunoștință de fondul de traduceri din poezia românească de la est de Prut și din regiunea Cernăuți, își poate crea impresia că în aceste spații activitatea literară își ia începuturile în anii '50 ai secolului trecut, pe când realitatea e cu totul alta.

În secolul XIX și la începutul secolului XX, în Țara Fagilor, s-au manifestat ca poeți valoroși Tudor Robeanu, cu versuri de o „cantabilitate cristalină” (Leca Morariu), Vasile Bumbac, cel mai strălucit autor de ode în literatura bucovineană, dar și de poezii antologice, Gavriil Rotică, supranumit Octavian Goga al Bucovinei, Adrian Forgaci, Dimitrie Petrino, Vasile Calmunțchi, Samson Bodnărescu, Vasile Huțan, Constantin Dracinschi, Sever Beica-Costineanu, Temistocle Bocancea, Nicu Dracea ș.a. A se vedea în acest sens solida lucrare antologică întocmită de Grigore Bostan și Lora Bostan „Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți, 1775-2000”. – Cernăuți, Editura „Alexandru cel Bun”, 2000, 638 p.

După acest segment solid de timp urmează perioada interbelică ce este, pe drept, calificată ca răstimp de mare efervescentă literară. Nu considerăm necesar să înșirăm și aici multe nume, de aceea, ne limităm a informa cititorul că, în anii respectivi, scriitorii bucovineni au editat peste 20 de plachete de creație poetică. Nu întâmplător unul dintre ei, George Drumur, a rostit o frază edificatoare: „Unde se întâlnesc câțiva bucovineni, acolo crește și poezia”.

Nominalizându-i pe autorii traduși, pe unele opere ale lor și, determinând tipul de unități editoriale, e necesar să scoatem în evidență numele personalităților – promotori activi ai nobilului dialog literar româno-ucrainean prin intermediul replăsmuirilor poetice și a unor componente adiacente ale acestuia – antologare, note biobibliografice, prefețe etc.

Bucură în mod deosebit faptul că printre traducătorii de opere versificate îi aflăm pe poeții ucraineni ce au devenit clasici ai literaturii lor naționale din secolul al XX-lea: Andrii Malâșko, Mikola Nagnâbida, Pavlo Tâcina, Vitalii Korotici, Boris Oliinik, Dmitro Pavlâc’ko, Stanislav Tel’niuk, Mikola Sânhavski, Ivan Draci, Stepan Oliinik, Valentin Bâc’ko și Oles’Lupii – autorii de numeroase volume de poezie apărute în limba ucraineană și traduse în alte limbi, laureați de premii literare de diverse categorii, scriitori bine cunoscuți și în afara spațiului geografic ucrainean.

Acești promotori ai poeziei românești din Basarabia și regiunea Cernăuți în anturajul cultural ucrainean sunt urmați de un șir de scriitori din patria lui Taras Șevcenko, care îmbină reușit creația poetică și munca dificilă și nobilă de traducător. E vorba despre Andrii Miastkivski, Volodimir Luciuk, Vitalii Kolodii, Volodimir Zatulâviter, Tamara Kolomieți, Petro Zasenکو, Olexa Novițki, Boris Stepaniuk, Stanislav Tel’niuk, Svetlana Iovenko, Mihailo Tkaci, Volodimir Poiată, Bogdan Melniciuk, Anatol Dobreanski și mulți alții.

E necesar să scoatem în vileag și contribuția acelor scriitori ucraineni care, în paralel cu munca de traducători, s-au manifestat și prin alte acțiuni de promovare a poeziei românești în spațiul literar ucrainean. Volumul lui Petrea Darienco *Зустріч із друз’ями – Întâlnire cu prietenii. Versuri și poeme* a apărut prefațat de prestigiosul poet Mikola Nagnâbida, tot el e și redactorul traducerilor autorizate. Culegerea antologică *Весняні кодру – Codri de primăvară* a fost alcătuită de

criticul literar și traducătorul Volodimir Pianov în colaborare cu savantul și scriitorul Mihai Cimpoi. La elaborarea celei mai solide lucrări antologice *Молдавська радянська поезія – Poezia moldovenească sovietică* au participat, în paralel cu scriitorii moldoveni Gheorghe Vodă, Pavel Boțu, Arhip Cibotaru și Simion Cibotaru, distinși oameni de litere ucraineni Platon Voron'ko, Andrii Miastkivski și Mikola Nagnâbida.

Volumul de poezii și poeme *Марафон – Maraton* de Liviu Damian îl are ca prefațator pe prestigiosul poet ucrainean Ivan Draci și ca antologator pe poeta Svetlana Iovenko. Cartea lui Grigore Vieru *Матері – Mamei* e prefațată de nominalizatul Ivan Draci și e antologată de criticul și cercetătorul literar Boris Șlapak. În paginile unității editoriale *Добрийзнак – Semn bun* de Andrei Lupan figurează ca prefațator și antologator nominalizatul Volodimir Pianov, iar placheta lui Mircea Lutic *У світли сповідань – În lumea cuminescării* îl are ca prefațator pe criticul și cercetătorul literar Oleg Gainiceru. De menționat că volumele semnate de Grigore Vieru și Emilian Bucov, destinate copiilor și adolescenților, s-au bucurat de o ilustrare de înaltă calitate.

Prin urmare, este diversă și solidă activitatea tălmăcitorilor, a scriitorilor și cercetătorilor literari ucraineni în calitate de promotori ai poeziei românești din Basarabia și din regiunea Cernăuți în spațiul literar-cultural al Ucrainei.

Bibliografia traducerilor:

1. *Lire înfrățite = Збрані ліри*. Colectiv de traducători. Selecție și postfață („Al prieteniei cânt înălțător”) de D. Apetri. Chișinău: Literatura artistică, 1979. 176 c.
2. LUTIC, Mircea. *Ecou de foc: Poezii = ЛЮТИК, Мірча. Відлуння вогню*. Traduceri de Vitalii Kolodii. Notiță biobibliografică despre autor. Київ: redacția principală specializată de literatură în limba minorităților naționale din Ucraina. 2001. 189 c.
3. LUTIC, Mircea. *În lumina cuminescării = ЛЮТИК, Мірча. У світі сповідань*. Traducere în limba ucraineană de Vitalii Kolodii. Un poet liric prin vocație, Prefață de Oleg Gainiceru. Notițe biobibliografice despre autor și traducător. Cernăuți: Casa editorială „Bukчек”, 2011. 88 c.
4. LUTIC, Mircea. *Noimă = ЛЮТИК, Мірча. Суть*. Versuri în limbile română și ucraineană. Traduceri de Vitalii Kolodii. Notiță biobibliografică despre autor. Cernăuți: Micto, 2000. 60 p.
5. SUCEVEANU, Arcadie. *Mărul îndrăgostit de vierme = СУЧЕВЯНУ, Аркадіе. Яблоко закохане в хробака*. Traducere în limba ucraineană de Vladimir Poiată. Arcadie Suceveanu – notiță biobibliografică, Notă despre traducător. Київ: Задруга, 2017. 144 c.
6. TĂRĂȚEANU, Vasile. *Eu sunt cel ce sunt: Poeme = ТЕРИЦАНУ, Василе. Ястиннотот, ктот*. Traducător Vitalii Kolodii. Notiță biobibliografică despre autor. Referințe critice. Cernăuți: Editura „Alexandru cel Bun”, 2010. 160 c.
7. ZEGREA, Ilie Tudor. *La marginea porții: Poeme = ЗЕГРЯ, Іліе Тудор. На краю ночі*. În limbile română și ucraineană. Traducător Vitalii Kolodii. Notițe biobibliografice despre

autor și traducător. Referințe critice. Cernăuți: Micto, 2004. 80 p.

8. БУКОВ, Ем. *Андріеш: Казка*. Pentru vârsta medie școlară. Trad. din mold. de V. Вісіко. Київ: Веселка, 1966. 107 с.

9. БУКОВ, Ем. *Андріеш: Казка*. Pentru vârsta medie. Trad. din mold. de V. Вісіко. Київ: Молодь, 1954. 123 с.

10. ВІЕРУ, Г. *Кольорова скакалочка: Поезії*. Pentru vârsta școlară tânără. Colectiv de traducători. Київ: Веселка, 1973. 87 с.

11. ВІЕРУ, Г. *Лічилочки: Вірші*. Pentru vârsta tânără școlară. Trad. din mold. de P. Zasenکو. Ilustrare artistică R. Saenko. Київ: Веселка, 1976. 32 с.

12. ВІЕРУ, Г. П. *Матері: Поезії*. Trad. din mold., prefață I. Draci, selecție B. Șlapak. Київ: Радянський письменник, 1986. 159 с.

13. ВІЕРУ, Г. *Райдуга: Вірші*. Pentru preșcolari și vârsta tânără școlară. Trad. din mold. Київ: Веселка, 1969. 16 с.

14. *Весняні кодри: Молода поезія Молдавіи*. Colectiv de traducători; Comori poetice ale vieții – prefață de M. Cimpoi. Київ: Молодь, 1973. 256 с.

15. ДАРИЕНКО, П. *Зустріч із друз'ями: Вірші та поеми*. Trad. autorizată din mold. în redacția lui M. Нагнибіда. Prima întâlnire – prefață de M. Нагнибіда. Київ: Дніпро, 1970. 160 с.

16. ДАМИАН, Л. С. *Марафон: Вірші та поеми*. Trad. din mold. Prefață I. F. Draci, selecție S. A. Iovenko. Київ: Молодь, 1984. 136 с.

17. ЛЕВИЦЬКИЙ, В. *Признання: Поезії*. Trad. din mold. de A. Miastkivski. Київ: Радянський письменник, 1974. 62 с.

18. ЛУПАН, А. П. *Добрий знак: Поезії*. Trad. din mold. Prefață și selecție Vl. Pianov. Київ: Радянський письменник, 1987. 112 с.

19. *Молдавська радянська поезія: Антологія*. Colectiv de traducători. Selecție Gh. Vodă și A. Miastkivski. Poezia plaiului înnoit – studiu introductiv de S. Cibotaru. Colegiu de redacție P. Voțu, P. Voronko, B. Istru, A. Miastkivski, M. Нагнибіда, A. Cibotaru. Київ: Дніпро, 1975. 326 с.